

مهاجرت نخبگان

مؤلفان :

وحید محمودیان

محسن احمدی

نشر زافارو

۱۳۹۴

سرشناسه : - محمودیان ، وحید ، ۱۳۵۹
عنوان و نام پدیدآور : مهاجرت نخبگان / وحید محمودیان
و محسن احمدی

وضعیت ویراست: اول
مشخصات نشر : ایلام: انتشارات زاگرو، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری : ۱۳۵ جدول وزیری
شابک: ۴ - ۸۰ - ۶۵۱۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۹۵۰۰ تومان
وضعیت فهرست نویسی : فبیای مختصر
یادداشت : فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.nliai.ir> قابل دسترسی است
شناسه افزوده : احمدی ، محسن ، ۱۳۶۳
یادداشت : کتابنامه.
شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۷۶۵۲۷

ناشر : زاگرو - ایلام خ اشرفی اصفهانی : کوچه‌ی سوم ، پلاک ۲۱۷

مهاجرت نخبگان

مولفان : وحید محمودیان و محسن احمدی.

چاپ اول: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

طرح جلد: لیلا ده بالایی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۷
فصل اول.....	۹
کلیات.....	۹
مفاهیم، اصطلاحات و تعاریف.....	۱۰
ابعاد جامعه شناختی.....	۱۱
مهاجرت متخصصان و نخبگان.....	۱۳
پدیده مهاجرت نخبگان.....	۱۴
مفهوم امنیت ملی.....	۱۵
تعریف امنیت ملی.....	۱۷
مهاجرت‌های تاریخی.....	۱۷
تحولات تاریخی مهاجرت.....	۱۸
بررسی منابع مکتوب.....	۱۸
فصل دوم.....	۲۱
دیدگاه‌ها و الگوهای مهاجرت.....	۲۱
الگوی جهان‌گرا یا بین‌المللی.....	۲۲
الگوی ملی‌گرا.....	۲۴
دیدگاه‌های اقتصادی.....	۲۵
نئو کلاسیک‌ها.....	۲۶
نظریه‌ی نئو کلاسیک اقتصادی.....	۲۷
نظریه‌ی اورت لی.....	۲۸
نظریه نظام جهانی و الراشتاین.....	۳۰

۳۳	 نظریه های امنیت ملی
۴۱	 ابعاد مختلف امنیت ملی
۴۴	 تأثیر مهاجرت بر ناامنی
۴۷	 فصل سوم
۴۷	 مهاجرت نخبگان در جهان و ایران
۴۸	 تاریخچه مهاجرت نخبگان
۵۵	 ابعاد مختلف مهاجرت نخبگان
۶۰	 زمینه های شکل گیری فرار مغزها
۶۲	 جهانی شدن و فرار مغزها
۶۸	 مهاجرت نخبگان و امنیت ملی
۶۹	 نقش نخبگان در روند توسعه
۸۴	 منشأ اجتماعی و طبقاتی نخبگان
۸۵	 هزینه مهاجرت نخبگان از کشور
۸۸	 نقش نخبگان در توسعه ایران
۸۹	 علل مهاجرت نخبگان از ایران
۱۰۲	 نقش دانشگاه در کاهش مهاجرت نخبگان
۱۰۵	 فصل چهارم
۱۰۵	 مهاجرت نخبگان و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۰۶	 فرار مغزها و نارسایی در بهره گیری از مزیت عقب ماندگی
۱۰۷	 فرار مغزها و رکود تحقیق و توسعه
۱۰۸	 فرار مغزها و نارسایی در انباشت سرمایه انسانی
۱۱۰	 فرار مغزها و سواری مجانی گرفتن از کشورهای کمتر توسعه یافته
۱۱۱	 پیامد اقتصادی مهاجرت نخبگان
۱۱۹	 تهدیدهای سیاسی - فرهنگی
۱۲۵	 سیاست های جمهوری اسلامی ایران در جهت کاهش تأثیرات امنیتی مهاجرت نخبگان
۱۲۸	 فهرست منابع

پیش گفتار

مهاجرت و ترک سرزمین به صورت فردی یا گروهی در طول زندگی انسان همواره وجود داشته است. شاید ریشه این پدیده اجتماعی را باید در روح جستجوگر، ذهن پرسشگر و ذات کنجکاو انسان دانست. اگرچه در بسیاری مواقع مهاجرت‌ها ارادی و خودخواسته نبوده و ضرورت‌های اقلیمی، سیاسی، اجتماعی و یا اقتصادی افراد را مجبور به گریز از مکان خود نموده است، اما حتی در این موارد نیز یافتن شرایط بهتر و امید به ارتقای شرایط زیست، محرک انسان‌ها برای ترک سرزمین یا وطن خویش بوده است.

تاریخ زندگی اجتماعی ایرانیان نیز نشان از مهاجرت‌های دسته‌جمعی، گروهی یا فردی دارد. از این رو، چه از منظر ورود مهاجران به ایران و چه از وجه مهاجرت‌کنندگان، تغییر و تحولاتی را در ساختار اجتماعی ایران به وجود آورده است. اما یکی از مهم‌ترین جلوه‌های مهاجرت که به‌ویژه در سده اخیر در ایران و جهان نمایان شده و مسائل و دشواری‌ها را دو چندان کرده است، مهاجرت نخبگان و به اصطلاح فرار مغزهاست.

مهاجرت نخبگان در تاریخ معاصر ایران یک پدیده‌ی قابل توجه است؛ به طوری که در دوران جمهوری اسلامی ایران همواره سیر صعودی داشته و برای سیستم سیاسی حاکم بر جامعه ایران چالش‌های مختلفی ایجاد نموده است. مهاجرت نخبگان می‌تواند زمینه‌ساز تضعیف امنیت ملی کشور شود. ترکیب عوامل فشار در کشورهای توسعه‌یافته با عوامل کشش در کشورهای توسعه‌یافته و پدیده‌ی جهانی شدن و فروریختن مرزها مهم‌ترین عامل مهاجرت نخبگان است.

فرار مغزها از ایران سابقه‌ای بیش از ۴۰ سال دارد و به دوران پیش از انقلاب باز می‌گردد. اما اکنون میزان فرار مغزها از ایران افزایش یافته است. از هر ۱۲۵ دانش‌آموز المپیادی ایران ۹۰ نفر در دانشگاه‌های آمریکا تحصیل می‌کنند. از هر ۹۶ دانشجوی اعزامی به خارج، تنها ۳۰ نفر به ایران باز می‌گردند. حدود ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار ایرانی در خارج از کشور زندگی می‌کنند که ۶۰ درصد آنها مقیم آمریکا هستند. هم چنین ۲۰۰۰ نفر از استادان

دانشگاه در امریکا ایرانی هستند و ۵ هزار ایرانی در امریکا مدرک دکترا دارند. بر اساس آمارها، با سوادترین اقلیت در جامعه آمریکا ایرانیانند (پروانی ۱۳۸۹، ۶۳).

هر چند طی سال های گذشته اقداماتی در جهت جلوگیری از مهاجرت نخبگان صورت گرفته ولی با این حال باید گفت که این اقدامات در حدی نیست که بتواند جواب گوی نخبگان و تامین کننده ی خواست ها و تقاضاهای آنان باشد. مهاجرت نخبگان در ابعاد مختلف روند توسعه و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را تضعیف می کند. این مهم باعث می شود تا کشور از شمار زیادی از بهترین سرمایه های خود محروم شود تا آن جا که تدریجاً برای اداره امور روزمره و مدیریت دولت و نهادهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود نیز هم چون دانشگاه ها و مراکز پژوهشی، بحران را خواهد شد. از سوی دیگر، مهاجرت نخبگان، زمینه ساز به هدر رفتن هزینه هایی است که صرف آموزش و تربیت نیروهای متخصص شده است و با خارج شدن آن ها، تمام این هزینه های هنگفت را با خود به کشور مقصد می برند.

در این نوشتار تلاش شده تا زوایای مختلف تاثیر مهاجرت نخبگان بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گیرد. از آنجایی که سرمایه انسانی و متخصص عامل اصلی پیشرفت هر جامعه است، مهاجرت نخبگان می تواند زمینه ساز تضعیف امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران شود و روند توسعه را در ابعاد مختلف با چالش مواجه م سازد. بنابراین، بررسی این موضوع از جهات مختلف با اهمیت خواهد بود. امید است مورد توجه خوانندگان عزیز واقع گردد.

مولفان: وحید محمودیان

محسن احمدی

۱۳۹۴